

Nr 161.

Av herr **Johansson, Johan, m. fl.**, om hänskjutande till jordbrukskreditsakkunniga av frågan om jordbrukets primärkredit m. m.

Ett viktigt led i strävandena att åter göra vårt jordbruk bärigt i ekonomiskt avseende är en rationellt ordnad kredit. De prisförbättrande åtgärder, som vidtagits till förmån för jordbrukets produktion ha av olika anledningar inte kunnat bringa den genom krisens långvarighet starkt sänkta prisnivån i paritet med omkostnaderna och måste därför kompletteras med bl. a. en sådan organisation av kreditgivningen att jordbrukets räntebörda nedbringas och dess försörjning med billigt och långfristigt kapital såväl när det gäller primär- som sekundärkredit underlättas. Den djupa vågdal, som jordbruksnäringen pressats ned uti, kan den endast föras ut ur, därest alla utvägar anlitas att icke blott förbättra prisnivån för jordbruksproduktionen utan också att sänka de omkostnader, som nu äro alltför höga i förhållande till näringens verkliga räntabilitet. Få olika åtgärder samverka kan man snabbast nå fram till den grundliga sanering av jordbruksnäringen, vilken framstår såsom ett riksintresse.

Under den långvariga kris, som jordbruket haft att genomgå, har dess skuldsättning stegrats i ofantlig utsträckning. Tyvärr föreligger ingen tillförlitlig statistik rörande skuldsättningens omfattning, men någon tvekan behöver icke råda därom, att skuldbördan stigit i oroväckande grad. Detta omvittnas för övrigt av de personer, som i kreditinstitutionerna ha att göra med jordbrukarna och deras kreditbehov, liksom också av jordbruksutredningen. Känt är att de hårdast skuldsatta jordbrukarna haft och ha det svårt att komma ut med räntor och amorteringar. Särskilt på grund av nedsatta taxeringsvärden — föranledda av krisen — har det mött stora svårigheter att omplacera äldre krediter till lån med längre amorteringstid. Enär omplacering inte kan ske kräva kreditgivarna en för den enskilde tyngande amortering, varjämte dessa mindre säkra lån belastas med väsentligt högre räntor än eljest gällande, varför de ekonomiskt sämst ställda inte få njuta fördelarna av för närvarande relativt låga räntesats. Att det hela kunnat hållas flytande hittills beror till icke ringa del av jordbrukarnas stora förmåga till anpassning och försakelse. Det har under senare år skett en betydande sänkning av levnadsstandarden i många jordbrukarhem, och dock har denna standard aldrig befunnit sig på någon särdeles hög nivå. I den mån anpassning och försakelse icke räckt ut. Deras ekonomiska motståndskraft har brutits, och hårt ansatta av kreditgivare och borgensmän ha de drivits fram till ekonomisk ruin. Värst torde för

närvarande läget i Norrland vara och andra skogsbygder, där man utöver jordbrukskrisen även fått att bära tungan av starkt sjunkande rotvärden och skogsvärden samt stegrade skatter.

För en näring, som har så svårt att få in kontanter som jordbruket i regel har, framstår det såsom absolut nödvändigt med låga räntor och långa amorteringsterminer. Vill man därför åstadkomma en verklig lindring i jordbrukets kreditsvårigheter måste man taga sikte på båda dessa faktorer. Ett lågt ränteläge torde för övrigt vara nyttigt och önskvärt för näringslivet i dess helhet. Enhetliga och låga räntesatser för fastighetskapitalet kunna skapa förutsättningar för de billigare bostadshyror, som icke minst ur anpassningssynpunkt framstå såsom i hög grad önskvärda men som hållas tillbaka — utom av andra omständigheter — även av synnerligen ojämna, höga räntesatser, ej sällan bundna för långa tidsperioder. Beklagligt är naturligtvis att det sparade kapitalet icke skall kunna förräntas till vad man kommit att betrakta som "normala" räntesatser, men tiderna och de ekonomiska förhållandena äro nu sådana, att lånekapitalet icke kan betinga sig samma förräntning som förut. Ur kapitalets egen säkerhetssynpunkt torde det för övrigt vara tryggast med sådana räntor och lånevillkor, som underlätta näringslivets möjligheter att existera och hålla produktionen i gång, den produktion, varav allt kapital i själva verket hämtar sitt värde. Med oro har man — speciellt för jordbrukets del — kunnat konstatera betydande svårigheter för att inte säga oöverkomliga hinder att åstadkomma de räntelättnader, som vore önskvärda. Visserligen har riksbanken sänkt sitt diskonto till en nivå, som är den lägsta i bankens historia, men dessvärre synes riksbanken sakna den centrala maktställning i vårt kreditväsen, som skulle göra det möjligt för den att i nödig utsträckning inverka på räntebestämningen för näringslivet i dess helhet. Andra intressen synas intaga den dominerande ställningen på kreditmarknaden, över vilken staten kunde med hänsyn till näringslivet ifrågasättas böra äga ett fastare grepp. I samma mån som det icke tages nödig hänsyn till de allmänna förutsättningarna för ett ränteläge, framstår det som en samhällsangelägenhet av största vikt att skapa nya och mindre ensidigt betonade betingelser för räntebestämningen. För samhället i dess helhet torde det ock vara bäst med ett måttligt men skäligt, till bärkraften hos näringslivet i dess helhet vid varje läge anpassat, förräntningskrav. Alla äro betjänta med att kapitalet befinner sig i rörelse inom landet och blir föremål för en skälig förräntning. Därest trygghet beredes näringslivet synes också kunna ifrågasättas att kapital till rimlig ränta är tillgängligt. I påfrestande konjunkturlägen bör icke produktionen tyngas av höga räntebördor och stegrade amorteringskrav. Sker dock så kan detta i längden utgöra en fara för penningkapitalet självt liksom varje intensifierat och överdrivet betalningskrav blir det för det ekonomiska livet. En räntepolitik, som icke med nödig smidighet anpassar sig till näringslivets behov, är för övrigt på grund av sin deflationistiska karaktär riskabel för allt produktivt näringsliv och kan

i sig bära fröet till djupgående skadeverkningar. En genom deflation framkallad närings- och fastighetskris med fallande realvärden kan komma att gå ut över sparkapitalet. Behovet av en smidigare och mindre ensidig räntepolitik framstår därför som ett samhällsintresse.

För sådana ändamål, för vilka lång primärkredit ordinärt erfordras, har i regel kredit kunnat erhållas, även om ränteläget i förhållande till den verkliga räntabiliteten hos låneobjekten nu icke kan anses vara tillfredsställande. Denna kredit ligger i allmänhet inom halva fastighetsvärdet. Svårare har det varit att tillgodose behovet av långfristig primärkredit för konsolidering av svävande högförräntade skulder. Beträffande förstberörda område torde kunna sägas, att det kreditbehov, som här normalt förefinnes, genom jordbrukets starkt försämrade ekonomi i avsevärd grad ökats och att såmedelst ett extraordinärt behov av långfristig kredit uppstått. Behovet av långfristig kredit för konsolidering av svävande skulder torde ävenledes i stort sett kunna anses uppkommet till följd av jordbrukskrisen, i det jordbrukarna efterhand blivit alltmer tyngda av löpande affärskredit, vars konvertering i större eller mindre omfattning till långfristiga lån mot låg ränta säkerligen för ett stort antal jordbruksföretag skulle innebära en betydande lättnad. En konvertering ned till 3-procentlinjen framstår med varje dag såsom alltmera önskvärd. Att den kommer att stöta på betydande svårigheter av statsfinansiell och praktisk natur får icke hindra att den om möjligt genomföres och att detta konverteringsproblem liksom skuld- och räntefrågan i sin helhet blir föremål för en skyndsamt utredning och prövning. Det bör enligt vår mening undersökas i vad mån det är möjligt att med tillhjälp av de affärsbanker, som staten nu förfogar över, eller på annat sätt skapa ett nytt och på penningmarknaden självständigt, av privata intressen och sammanslutningar oberoende centralt kreditföretag, som med statens och riksbankens hjälp kunde medverka till en konvertering av i första hand jordbruksnäringens svävande skulder samt därjämte en allmän anpassning av räntorna till det ekonomiska och näringspolitiska läget. Det borde också prövas huruvida jordbrukskasserörelsen skulle kunna anknytas till denna nya kreditinstitution i syfte att sörja för jordbrukets behov av billig sekundärkredit, det vill säga den löpande drifts- och affärskrediten. De räntor, som nu i regel tillämpas för jordbrukets sekundärkredit, ligga alldeles för högt — tyvärr även i jordbrukskassorna — till följd av de höga räntor, som kassorna fått betala för det kapital, som ställts till deras förfogande från bl. a. pensionsfonden och postsparbanken.

Vad som nu föranleder oss att föra dessa spörsmål på tal, ehuru Kungl. Maj:t för kort tid sedan tillsatt en utredning för undersökning av jordbrukets kreditfråga, är att det vore i hög grad önskvärt att denna utredning finge sina direktiv vidgade därhän, att dessa undersökningar även komme att omfatta primärkrediten och möjligheterna för dess konvertering liksom också näringslivets kreditfråga i allmänhet och förutsättningarna för en smidigare

anpassning av hela näringslivets ränteutgifter till det rådande ekonomiska läget. I detta sammanhang borde även undersökas och prövas vilka åtgärder, som vidtagits i en del andra länder för lättandet av skuldbördan, speciellt med hänsyn till jordbruket.

På grund av vad vi här anfört få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana vidgade direktiv för jordbrukskreditutredningen att den må kunna upptaga till prövning jämväl frågan om jordbrukets primärkredit liksom också möjligheterna för ernåendet av en smidigare anpassning av ränteläget samt

att utredningen måtte erhålla åläggande att forcera sitt arbete så att förslag kunna föreläggas 1935 års riksdag.

Stockholm den 23 januari 1934.

Joh. Johansson,
Friggeråker.

Petrus Nilsson.

Ernst Svenson.

L. Tjällgren.

Erik von Heland.

Oscar Ericson.

Anton Pettersson.

John Gustavson.

Allan Holstenson.

K. G. Westman.